

עאירי'ם לזשע"ה

לעילוי נשמת א"מ הרב מאיר שמואל ב"ר אהרן הכהן כץ זצ"ל

נקודות אור

הגרי"א וינטרוב זצ"ל דקדק את לשונו של דוד המע"ה בפרק 'השם רועי לא אחסר' שמתחילה מדבר הפסוק בלשון נסתר ובגוף שלישי 'בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות ינהלני' ולאחמ"כ מדבר בלשון נוכח 'גם כי אלך בגיא צלמות... כי אתה עמדי, שבטך ומשענתך' וכו',

וביאר, שכאשר אדם חי בנאות דשא ובמי מנוחות הוא לא רואה את השם בצורה נוכחת, אך בגיא צלמות אדם מאבד את המשענת של הכח הגאון והעצמיות, ואז נשען על השם ית' ומרגיש אותו בצורה נוכחת וישירה ומבין ש'אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמיים'.

חכמתכם ובינתכם

למך הגר"ד לנדא הגיע מרביץ תורה חשוב וטען שיש לו זכויות יותר מהרב מפונוביז' כי הוא הקים הרבה יותר כוללים וישיבות ממנו

ענה לו הגר"ל, שבעיירה היה אדם שהסתובב כל הזמן עם שקית ובתוכה סכין, והתגאה באמרו שבסכין הזה הוא חתך ידיים ורגליים של אריה, עד שפעם אחת שאל אותו מאן דהו מדוע לא חתך גם את הראש של האריה, ענה לו אותו אדם שהראש היה חתוך...

צריך עיון

לכלב תשליכן אותו

אומר המכילתא: מה תלמוד לומר לכלב תשליכן אותו, ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה. שנאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אמר הקב"ה תן לו שכרו - שבשכר זה שהכלבים לא חרצו לשונם זכו ל'לכלב תשליכן אותו'.

והדבר לכאורה תמוה, שהרי בעל חי אין לו בחירה ואם הקב"ה גזר שלא ינבחו אז לא נבחו, ומה שייך לתת להם שכר ע"כ? ועוד צ"ב, מהו השכר שקיבלו, הרי שלא שמענו שיש מצווה להשליך נבילות לכלבים?

הגות שאבעס'

והיה לך לאות על ידכה

אומר רש"י שמכך שבפרשה שניה כתוב 'על ידכה' ולא 'על ירך', אנו לומדים שמביחים את התפילין על יד שמאל שהיא היד הכהה (החלשה)

בבאר הפרשה כותב ביאור יפה על כך: 'עיקר פעולותיו עושה האדם ביד ימין, ואילו ידו השמאלית יד כהה' היא, חלשה ורפה יותר מן השנייה. ועל כן אמר הקב"ה, בבואכם להניח תפילין, שהיא דבקות בבורא יתברך שמו, הניחו אותם דייקא על היד כהה, להורות כי דייקא מהחלשים, ומזמני הניסיון והחשכה, שם היא עיקר דבקות הבורא, ושם יתגלה יחודו ואחדותו יתברך שמו בעולם'.

דווקא בזמנים החלשים והאפלים, בימים מלאי הניסיונות וההתמודדויות, דווקא אז היא הפסגה של קרבת ד', וכפי שכבר המליצו צדיקים על מאמר חז"ל 'גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם' - שגדולים צדיקים בזמנים שהכל מת להם ואין להם חשק והתלהבות משום דבר קדושה ובכל זאת הם מתאמצים להישאר נאמנים לברית עם הקב"ה, יותר מאשר בזמנים שחי להם ומואר להם!

דברים אלו אכן יפים, מחזקים ומרגשים, אבל איך הם עומדים במבחן המציאות? מילא כשיש לנו התמודדות מאתגרת שאנחנו אמורים לעמוד בה היינו מבינים שזוהי "עבודת ד'" שלנו כעת, אבל בזמנים שכלום לא בא לנו ואנחנו כביכול 'לא בפרשה', עולה בנו השאלה 'מה יוצא לקב"ה מזה', איזה עבודת ד' יש בזה שאנחנו סתם נמרחים וחסרי מצב רוח'?

כדי לתת לעצמנו תשובה על כך, דבר ראשון עלינו להבין מה טיב הקשר בינינו לבין ד'.

אחת המצוות המוזכרות בפרשה היא שלא לשבור עצם בקרבן פסח, והחינוך מסביר שהטעם למצווה זו הוא 'שאינו כבוד לבני מלכים ויועצי ארץ לגרור העצמות ולשוברם ככלבים; לא יאות לעשות ככה, כי אם לעניי העם הרעבים. ועל כן, בתחילת בואנו להיות סגולת כל העמים, ממלכת כהנים וגוי קדוש, ובכל שנה ושנה באותו הזמן, ראוי לנו לעשות מעשים המראים בנו המעלה הגדולה שעלינו בה באותה שנה. ומתוך המעשה והדמיון שאנחנו עושין, נקבע בנפשותינו הדבר לעולם, אנחנו לא רק עבדי ד', ד' הוא לא רק בעל הבית של העולם שמבקש רק שנעבוד לפי ההוראות ונעשה מה שהוא אומר, אלא הוא גם אבא שלנו ואנחנו 'בני המלך' ולא סתם אנשים פשוטים, כאשר ניתן להבנה וההרגשה הזו שאנחנו נסיכים להיכנס לליבנו, נוכל לתת אמון שאם הקב"ה שם אותנו כעת במצב כזה, הוא לא שכח אותנו חלילה, אלא רוצה שכעת נעבוד אותו מהמצב הרחוק והמוזר הזה.

הבנו שימי הריחוק האלו לא מראים על ריחוק של ד' מאיתנו, אבל איזה "עבודת ד'" יש במצב כזה של חידלון?

מסופר שבאחד הימים ניגש חסיד נרגש לרבו ובישר לו "חלמתי בלילה על הקב"ה", כשהוא בטוח שרבו יתפעל ממדרגתו הגבוהה, אך רבו רק חיך ואמר: "אין כל פלא בכך. מחשבותיך נתונות כל היום לקב"ה, ואין אדם חולם בלילה אלא מהרהורי לבו ביום", אבל החסיד הסביר בלהט: "אני קם בבוקר השכם, ממחר למקווה ומשם לתפילה, לאחר מכן פת שחרית, יוצא ללמוד שיעור בבית המדרש ופונה לעסקי, שב לבית המדרש לתפילות מנחה וערבית עם שיעור תורה, מגיע לביתי לרעייתי וילדי, מסדר את שלא הספקתי במהלך היום, והולך לישון בכדי לאגור כוחות ליום הבא. אמור לי, רבי, מתי יש לי זמן בכל הלוי"ז הזה לחשוב על הקב"ה?"...

עבודת ד', אין פירושה רק קיום תרי"ג מצוות עם כל פרטיהם ודקדוקיהם, שזה כמובן הא' - ב', עבודת ד' פירושה 'לחיות עם הקב"ה', להסכים להניח את כל השליטה המדומה בצד ולהיות 'בגמול עלי אימו', ולסמוך ולהישען לגמרי על הקב"ה.

כשאני בימים של אור, או אפילו בימים של התמודדות, אני מרגיש חי ופועל, אבל בימים בהם הכל מת ושום דבר לא הולך ואני מרגיש רק בלגן וייאוש, הדרך היחידה להגיע לאיזון ולשלווה היא רק ע"י שאשען לגמרי על ד' יתברך, ובשביל להישען חייבים להתקרב, אי אפשר לעמוד במרכז החדר ולהישען על הקיר, אלא כדי להישען על הקיר חייבים להתקרב אליו, וגם כדי להישען על ד' חייבים להתקרב אליו וזו העבודה שד' רוצה שנעשה בימים חשוכים אלו, נבוא בידיים פשוטות ונאמר לד' 'חיינו בדמיונות שאנחנו שולטים על חיינו, ידענו שאנחנו זקוקים לסייעתא דשמיא, אבל היינו בטוחים שאנחנו לא חסרי אונים וגילינו שטעינו וכעת אנחנו מבינים שהיציבות והמשענת היחידה בחיינו זה רק אתה ורק משנתך היא זו שתנחמני!'

מעשה שהיה

לפני כ-20 שנה. התקשר הרב ברוק, ראש ישיבת "נתיבות עולם" אל הג"ר חזקיהו מישקובסקי וביקש מהרב מישקובסקי שיבוא להספיד את אחד מבחורי הישיבה, שנפטר לאחר מחלה קצרה וקשה.

'מדובר בבחור שלמד בישיבה, בן למשפחה חילונית מגדרה', אמר הרב ברוק בכאב. 'מדובר בבחור ייחודי ונדיר, מוכשר, בעל מרץ ומלא חן'. הבחור היה בישיבה קצת יותר משנה, גילה את אור התורה והמצוות והתעלה במעלות התורה. אך למרבה הצער, בשיא פריחתו חלה במחלה הקשה, ולאחר שנה מלאת ייסורים הוא נפטר.

'קיבלתי את הבקשה לבוא ולהספיד', מספר הרב מישקובסקי, 'ולא ידעתי מה לומר להורים, שאינם שומרי תורה ומצוות. כיצד אני יכול להסביר להם?! מן הסתם הם חושבים: 'היה לנו ילד נפלא, שעם הכישרים הנדירים שלו יכול היה להצליח בכל מקום. והנה, זמן קצר לאחר שבחר ללמוד בישיבה נגד דעת משפחתו הוא חלה במחלה קשה והלך. איך אוכל להסביר דבר זה לאנשים שאינם שומרים תורה ומצוות?!'

'החלטתי שהפעם, לפני ההספד, אלך אל מרן הגר"ח קנייבסקי ואתיייעץ עמו. הגעתי לביתו וסיפרתי לו על הטרגדיה. ר' חיים מביט בי ואומר: 'אנשים רואים דברים הפוכים. הבחור הזה- נגזר עליו שימות מזמן, אך הקב"ה ידע שאם ימשיך לחיות הוא יחזור בתשובה, ולכן הוסיף לו עוד שנים. הבחור באמת חזר בתשובה, ואז הקב"ה זיכה אותו שיהיו לו ייסורים בשביל שיוכל לבוא נקי לעולם הבא, ורק אז הוא לקח אותו. אם כן, כמובן שהבחור רק הרוויח- שהרי בלי זה היה מת מזמן וללא תשובה!', אלו היו דבריו של ר' חיים, שסיים: 'את זה תגיד להורים'.

הרב מישקובסקי יצא מביתו של ר' חיים כשהוא נבוך עוד יותר, 'מילא אני, מאמין בגדול הדור ויודע שכל דבריו אמת לאמיתיה', חשב לעצמו. 'אבל אב רחוק מאמונה - מה פתאום שיאמין בדברי הרב?!' לכן החליט הרב מישקובסקי כי במהלך ההספד הוא יספר ויסביר לשומעים מי הוא הרב חיים קנייבסקי, ורק לאחר מכן יוכל להעביר את דבריו. וכך עשה.

כשסיים את ההספד, ניגש אליו הרב נח הרץ, שהיה אחד המשתתפים בהלוויה, ואמר לו בהתרגשות: 'בוא ניגש לאביו של הנפטר'. הרב מישקובסקי הגיע עימו, ור' נח פונה לאב השכול, באמרו: 'ספר לו'.

מה התברר? זמן קצר לפני ההספד סיפר האב לר' נח הרץ שלפני שבנו עשה תשובה ונכנס ללמוד בישיבה, הוא שירת בצבא. והנה, באחד הימים הצוות שלו חדר לסוריה בג'יפים. בנו התיישב בג'יפ הראשון. מספר דקות לפני תחילת הנסיעה בא המפקד, וללא שום סיבה הגיונית החל לגעור בו. 'מי אמר לך לעלות לפה? רד מיד והכנס לג'יפ השני!', אמר לו, והחליף את מקומו. והנה, הם רק נכנסו לשטח של סוריה, ולמרבה האסון הג'יפ הראשון חטף פגז וכל יושביו נשרפו, ואילו בנו נשאר בחיים...

'נו', מכריז ר' נח הרץ בהתרגשות: 'ר' חיים יודע מה שהוא מדבר'...

הרב מישקובסקי מספר את הסיפור המופלא, ומסכם את אחד המסרים המאלפים: 'למדתי מכך שאנשים מסתכלים על מאורעות החיים לפי קוצר ראות עיניהם, כאשר פעמים רבות הדבר הכואב שקורה - הוא כולו טוב, והתרחס רק בזכות רחמיו של בורא עולם'.

זכנו ד' לתת בו אמון מלא, שהוא כולו טוב וכל הקורה איתנו הוא אך ורק לטובתנו השלמה והאמיתית!

תפילה

פוקח עורים

כשנשאל מישהו: מדוע מברכים? מן הסתם התשובה תהיה: כי צריך לומר תודה לקב"ה, וזה נכון.

אך רבותינו גילו לנו עוד מטרות נפלאות בברכה, ואחת מהן היא פשוט להגדיל את ההנאה שלנו. כן כן! הקב"ה רוצה שנהנה יותר! כיצד הברכה מרבה את ההנאה?

הנאה מדבר מבוססת על 2 דברים: א' כמה הדבר היה חסר לי. [התקוע במדבר נהנה מחצי כוס מים יותר ממה שנהנה המלך ממשקאותיו היקרים]. ב' כמה אני מודע להנאה. [המחשה קיצונית: שיכור שתתן לו כל הנאות שבועלם, אינו נהנה מהן, הוא רק מצטער לשמוע אחר כך...].

וכיון שההנאה הכי גדולה, אם מתרגלים אליה, כבר לא נהנים ממנה - דהיינו: א' לא מרגישים שהיא עלולה להיות חסרה. ב' אין מודעות ושימת לב אליה - לכן תיקנו לנו לברך על הנאותינו, ולמשל בברכת פוקח עורים, באומרנו מילים אלו, אנו משיבים ללבנו: א' שאני מצד עצמי עיור [הרגשת החסר], ב' עצם העצירה לברך יוצרת מודעות להנאת ראיית העיניים - וכך האדם מלא הנאה ועונג בטובות שהקב"ה מעניק לו בכל רגע!

(ע"פ ספר הכוזרי מאמר ג' אות ט"ז וספר אור הצפון בסופו, ע"ש בהרחבה).

שונה הלכות

כהדרכתם של גדולי התורה להתחזק בהלכות שבת, נתמקד בל"ג בשבועות הקרובים בהלכות אלו לזכות עמ"י

מעשה באדם שחיפש מקרר יד שניה, במוצ"ש בדק וראה מודעה למסירה של מקרר בדיוק כפי שחיפש, אך המודעה פורסמה בשבת.

האם ישנה מניעה לקחתו בגלל שיש לחשוש שהמוסר נהנה מכך שהחפץ נלקח מביתו והווי מעשה שבת? או שיש בעיה מצד זה שהמקבל נהנה מעצם הפרסום שהיה בשבת באיסור? או שאולי מעיקר הדין מותר וכל הבעיה היא 'זילותא דשבת'?

ויהי חושך אפלה בכל ארץ מצרים

ידועים דברי חז"ל שבשלושת ימי אפלה מתו הרשעים שבישראל. שואל הרא"ש: בפירושו לתורה, אם כל הרשעים מתו בשלושת ימי האפלה כיצד לא מתו דתן ואבירם?

מתרץ הרא"ש: יש לומר, אעפ"י שהיו רשעים, לא נתיאשו מן הגאולה'.

יוצא מזה חידוש גדול, שמי שמאמין בגאולה, זוכה להינצל על אף הגדרתו כרשע גמור.

תרוץ אחר כותב המהרי"ל דיסקין, בסוף פרשת שמות: 'והא דלא מתו בשלושת ימי אפלה, מפני שהם היו מהשוטרים שהוכו בעד בני ישראל, כמו שכתוב 'ויובן שוטר בני ישראל'...לכן לא מתו בשלושת ימי אפלה, אף שהיו תמיד במחלוקת עם משה רבינו עליו השלום'.

כלומר, אמנם הם היו רשעים במישור שבינם לבין משה רבינו ותורתו, אך בזכות נכונותם במצרים לסבול בעבור כלל ישראל, זכו לחיים ולא מתו בשלושת ימי אפלה.

ואולי יש מכנה משותף בין התשובות - שמי שרואה עצמו כחלק מהכלל והוא יחד עמם, בין על ידי שמקווה ומייחל יחד איתם ובין על ידי שמוסר נפשו עבורם, זוכה להינצל יחד עמם.